

Samlet oversikt over alle SOP-artikler om Theodor Eismann

Tabellen under er innholdsfortegnelse i dette dokumentet som tar med alle artikler vi har hatt i Samling Om Postkortet siden vi startet opp i 1984 – uavhengig om artiklene omtaler de seriene vi har laget registreringslister for eller ikke. Artiklene er ikke oppdatert, selv om vi har fått ny kunnskap underveis. Endringene vil kunne leses ut av registreringsoversiktene.

SOP #	Artikkel	Forfatter	Side
68	Gjenkjennelsesblikk	Christopher John Harris	2
72	Norske motiver utgitt av Theodor Eismann, Leipzig, Tyskland – del I	Christopher John Harris	7
74	Norske motiver utgitt av Theodor Eismann, Leipzig, Tyskland – del II	Christopher John Harris	18

Gjenkjennelsesblikk

Av Christopher John Harris

Når vi ser på postkort enten på samlermesser, i butikker som selger postkort eller surfer på internett er det alltid kjekt å finne kort som ikke nødvendigvis er det du leter etter, men likevel vekker interesse. Det kan være motivet på et stedskort eller kunstnerkort, det kan være meldingen på baksiden eller noe annet. Gleden er særlig stor når du finner kort fra ditt samleområde som ligger i esker eller album som skal være fra et helt annet sted enn kortet du har funnet. Det er ikke alltid du er sikker hva du har funnet, men hvis kortet er rimelig – kjøp det og ha det liggende inntil du finner ut av det. Jeg skal her vise to kort som jeg har kjøpt i utlandet fra esker med «diverse kort – ukjente steder». Det ene visste jeg var fra Bergen, det andre «trodde» jeg måtte være fra Norge. Det er mulig at leserne kan hjelpe meg med flere opplysninger.

Her er kortene:

1: Et kunstnerkort med signatur «A. Gammius-Boecker». Motivet synes for oss å være et fjordlandskap med en vei til venstre. Det går en kvinne på veien med korg over armen. På baksiden står det: A.Gammius-Boecker Der Weg am See. Utgiver er Arthur Rhen & Co. Berlin nr. 302. Serien «Moderne Meister». Det står «V.II. 18» nederst som kan tyde på en datering til 1918, men dette er usikkert.

2: Kort nummer to er et fargelagt fotokort med en brygge, noen folk ved bryggen og en dresskledd mann med en elegantkledd kvinne påklistret på motivet. Han har en fiskestang, men er neppe en fisker og de begge svever over fjæresteinene. I bakgrunnen er et skip foran en odde med bygninger på toppen. På baksiden kan vi skimte «Th.E.L. «Theochrom» Serie 1131 Printed in Germany. Det er en logo med en komet på.

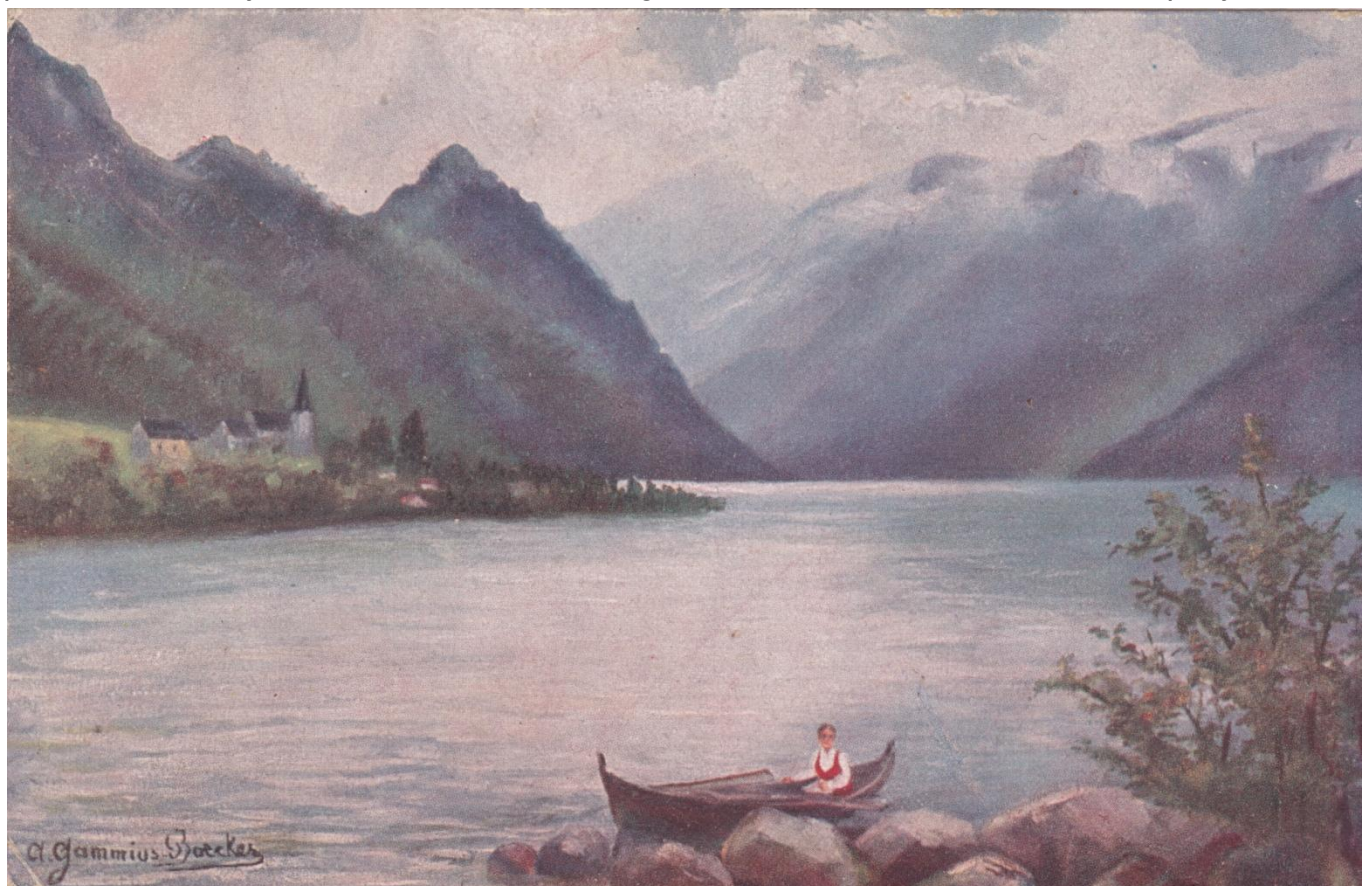
Hvis vi begynner med kort nummer 1 og ser på motivet, syntes jeg at det ligner veldig på Sørkjøfjorden i Hardanger. Utsikten ut fjorden fra Tokheim ved Odda er velkjent og det er ikke bare de bratte fjell som stuper ned i fjorden som tyder på Sørkjøfjorden. Det er slike fjorder mange

steder i Norge – men det er halvøyen som stikker ut i fjorden som for meg sier Sør fjorden fra Tokheim. Halvøyen ser ut til å være Eitrheimsneset før industriutbyggingen (under t.v.). Motivet var kjent både fra tegninger og eldre fotografier, men ble brukt på mange av de eldste «Hilsen fra-kortene» (under t.h.) fra distriktet. Jeg har ikke funnet det direkte forbilde for kortet, og vi kan regne med at kunstneren kan ha pyntet på motivet for å gi det hans eget preg, men jeg gjengir et par kort som viser et lignende motiv. Med litt velvilje ser vi kvinnen som går langs veien i «Hardangerbunad». Personlig er jeg ikke i tvil om at Gammius-Boeckers kort skal vise Sør fjorden selv om tittelen er bare «en vei ved sjøen».

Hvem er kunstneren og har han/hun tegnet flere kort fra Norge?

Foreløpig har jeg ikke funnet biografien til A. Gammius Boecker, men jeg har ikke sjekket det tyske biografiske leksikon på biblioteket ennå. Kanskje en leser vet mer om «han». Kunstneren er velkjent for «stilleben»-motiver, vaser med blomster, fruktfat, stearinlys og åpne bøker m.m. Det er mange slike kort utgitt av flere utgivere, bl.a. Tucks. Landskapsmotiver signert Gammius-Boecker er mer sjeldent eller svært sjeldent, og jeg kjenner bare til tre andre (det kan selvsagt være flere). Det ene av disse har bare tittel «Im Fjord» (motivet under) og jeg er temmelig sikker på at det er Sør fjorden med Lofthus kirke og en bunadskledd kvinne i en robåt på fjorden. Et

annet kort heter «Einsame Hütte» (motivet under), og er i samme serie som «Der Weg am See». Våre Hardangersamlere kan sikkert hjelpe til med stedet, men jeg synes det er en hytte med Hardangerskifter på taket.

Det tredje kortet (under t.h.) jeg kjenner er i en annen serie og fra en annen utgiver og har tittel

«Auf der Dorfstrasse». Er det tvil om at dette viser en norsk (Hardanger)løe? Jeg tror at dette også er fra Sørfjorden.

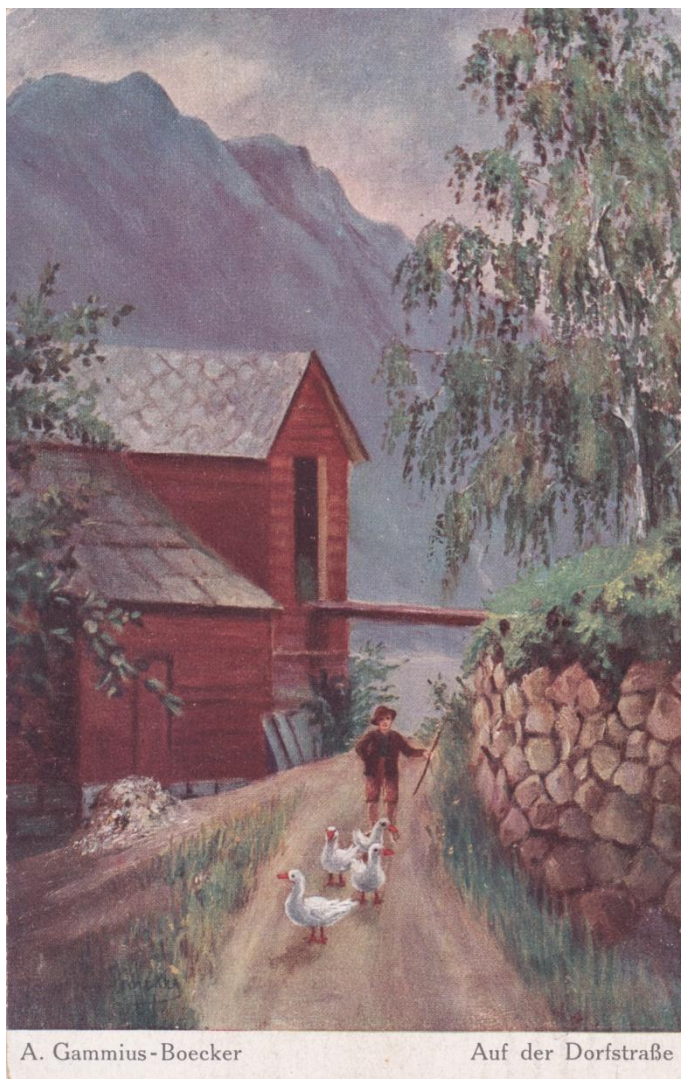
Har Gammius-Boecker vært på tur til Hardanger? Jeg tviler på det, men kan ta feil. Jeg tror han har malt motivene fra fotografier eller litografiske forbilder.

Vi vet at det var et marked for norske

motiver på postkort i Tyskland, og flere postkortutgivere utga kort med tilsynelatende «norske» motiver selv om enkelte av kortene er basert på fotografier fra Sverige. Jeg har tidligere skrevet om kortene til Max Müller her i «SoP» og jeg tror Gammius-Boecker er en kunstner som er blitt bedt om å tegne kort fra Norge selv om han kanskje burde ha holdt seg til blomster og frukt! Vel - han er et hakk bedre enn Max Muller.

Utgiveren er Arthur Rehn & Co. i Berlin og ifølge register over jødiske selskap i Berlin mellom 1930-1945 ble firmaet etablert i 1918 og oppløst i 1942 (vi kan tenke oss hva skjedde med firmaet i 1942). Firmaet var registrert i Köpernicke Strasse 113 og var et kunstforlag som produserte mange kunstnerkort og andre finere kort. En populær serie var «Moderne Meister» som utga flere av landskapskortene og de fleste stillebenkort. Firmaet skal også ha utgitt militær- og marinekort så vel som propagandakort.

Den siste forbindelse mellom Arthur Rehn og Norge er indirekte. Rehn utga også kort med malerier av Rob Kämmerer, men disse hadde ikke norske motiver. Kämmerer malte motiver fra Norge utgitt på forskjellige forlag fra første verdenskrig.

A. Gammius-Boecker

Auf der Dorfstraße

Die Alte hat schon Stunden am
Lauten Fischweibchen so oft der
Sprachling. Groß Klein
Sapa.

A vintage color illustration of a man and a woman in late 19th-century attire standing on a rocky shore. The man, in a dark suit, holds a long fishing rod. The woman, in a white blouse and dark skirt, wears a large hat and carries a basket. In the background, a harbor scene features a yellow boat, a small boat with a person, and a distant town on a hill.

Det var ikke bare cruiseskip som lå på Puddefjorden før Skoltegunnskaiei ble bygget klar til bruk i 1917. Det var her alle de store krigsskip måtte ankre når de besøkte Bergen. Keiser Wilhelm og «Hohenzollern» lå her nesten alle somre i perioden 1889 – 1914. Motivet med bryggen ved Frydenlund på Laksevåg, krigsskip og Nordnes i bakgrunnen har vært brukt flere ganger og vi ser det tydelig på et flott Mittet-kort (under t.v.). Mitt eksempel er postlagt 1912.

Men det var ikke bare bryggen, fjorden og Nordnes jeg kjente igjen på kort nummer 2. Jeg kjente igjen folket som stod eller satt ved bryggen. Jeg samler postkort fra forskjellige

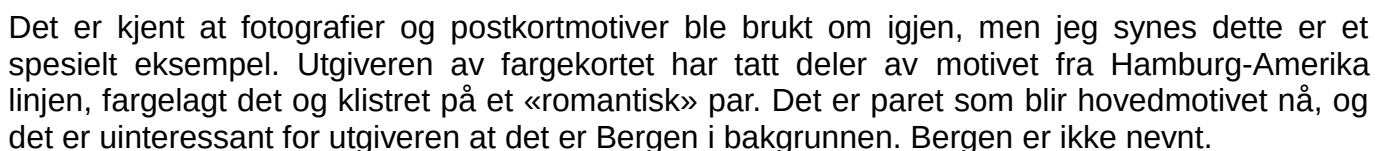
Bergen

Gladlig Sal!

Edms. H. *Harvsten*

Puddefjorden

M. & Co., 48

5

Utgiveren er «Th.E.L.» og det er et «Theochrom» kort. Logoet har en komet (eksempler under) på. Initialene står for et av de kjente tyske forlag og trykkerifirma: Theodor Eismann fra Leipzig. (Th.E.L.). Firmaet var godt etablert så tidlig som 1884 og de trykte en rekke produkter. Helmfried Luers har publisert en del om firmaet i den engelskspråklige «The Postcard Album» i Tyskland. Theodor Eismann skal ha trukket seg tilbake i 1903 og firmaet ble overtatt av sønnen Eduard Theodor i kompaniskap med onkelen Gustav som bodde i U.S.A. Det var snakk om å flytte hele virksomheten til Amerika, men Luers mener at dette ikke ble gjennomført fordi firmaet beholdt adresser og arbeidsstokken i Leipzig. Likevel laget de postkort for det amerikanske og utenlandske markeder, slik mange tyske trykkerier og forlag gjorde før første verdenskrig.

Over. et av Eismanns amerikanske motiver, *Shore Line, East from Dreamland Chutes, Coney Island* – som viser et område av New York som ble benyttet til tivoliparker.

I følge metropost-card. com ble "Theochrome"-kort produsert fra 1908 – 1914. Kortene er i halvtonestrykk.

Eismann utga flere kort med norske motiver og norsk tittel, men jeg tror ikke det var lange serier fra Norge. De norske kort ser ut til å inngå i andre serier. Det hadde vært fint om vi kunne registrere de norske kort/motiver som Eismann trykte.

Dette var det jeg hadde foreløpig om disse litt uvanlige kort med norske motiver. De er ikke de vakreste kortene trykt i Tyskland på denne tiden, men de viser at forlagene hadde norske motiver på lur og kunne bruke disse enten som en interessant bakgrunn eller som hovedmotiv uten å si at det var Norge. De trodde kanskje at motivet var bra nok til å selge kort.

Jeg tror ikke salget kan ha vært så bra. Kortene er forholdsvis sjeldne og må ha vært utkonkurrert av kort med bedre motiver. Det er mulig at leserne har andre slike kort og vi i SoP er alltid interessert i å høre om disse. De er en avveksling fra alle de mer vanlige stedskortene vi samler på.

Over er et norsk Eismannkort - et kjent kort og motiv. HILSEN FRA NORGE. KIRKEFÅRD.

Er det noen av dere som kjenner til flere av disse kortene, slik at vi sammen kan registrere dem som er utgitt?

Norske motiver utgitt av Theodor Eismann, Leipzig, Tyskland – del I

Av Christopher John Harris

I SoP nr. 68 skrev jeg en artikkel som jeg kalte «Gjenkjennelsesblikk» der jeg bl.a. omtalte et postkort utgitt av Theodor Eismann, Leipzig. Han brukte et par forskjellige logoer og kortene er ofte signert «Th.E.L.», noen ganger med tillegget «Theochrom» og et serienummer. Han bruker også en komet ved siden av initialene på en serie, «Komet-logoen» (se ill. t.h.). Jeg skrev litt om firmaet til Eismann i Leipzig.

Artikkelen ble lest av vårt kunnskapsrike medlem Nils Rogn i Valdres og han sendte meg en liste over de norske kortene han hadde, utgitt av Eismann. Han skriver at de er en del av hans samling av kort «mynta på norske utvandrerer – slik eg har tolka korta. Mange er i alle fall brukte i Amerika». Han hadde registrert to serier med 11 kort i hver serie, men han trodde at det kunne være 12 i hver serie. Seriene er signerte «Th.E.L.» og har numre 958 og 959. Kortene er ikke nummerert innenfor seriene. Det finnes også en serie med nummer 860.

Jeg har også samlet på disse serier, men så vidt jeg kan se er det 12 kort i den ene serie og 13 i den andre. Jeg håper noen kan finne det trettende kort i serie 958. Kanskje det er flere og vi hører gjerne fra lesere som kan korrigere dette. Det er noe variasjon i utformingen av baksidene, og det ser ut som om det er to typer skrift i tittelen på hvert kort, dvs. at det er egentlig fire serier, men med samme motiv i to serier. Noen av kortene vil være meget kjent for mange samlere og jeg skal komme tilbake til hvordan de samme motiv er blitt brukt av andre utgivere.

Over. Eksempel på motiv som er brukt av andre, her Wilhelm Peters, utgitt av N.J. (Norsk Julekortudsalg) Christiania

Alle kort har en tittel som begynner med «Hilsen fra....», men de er ikke «Gruss aus (Hilsen fra-kortene som vi er vant til å se). Kortene til Eismann er utgitt fra 1905.

Her er min liste over Eismann-kortene og jeg har satt opp listen i samme rekkefølge som listen Nils sendte, men med noen få endringer.

Serie 958

Tittel	Motiv
Hilsen fra Norge. Kirkefærd	En brudedefærd på Hardangerfjorden
Hilsen fra Norge. Bryllup	Et brudedefølge på et gårdstun med fjorden i bakgrunnen
Hilsen fra Norge	En gamme med samefamilie utenfor
Lappebolig. Hilsen fra Norge	Samme motivet som over, men med annen logo
Hilsen fra Nordland	Høyhesjing i forgrunnen, Svartisen i bakgrunnen
Hilsen fra Norge. Hóhóstning	Tre kvinner og en mann arbeider med hesjer
Hilsen fra Gudvangen	Skip på fjorden, skip ved kai, hest og vogn på veien
Hilsen fra Nordfjord	Fjord og fjell motiv med bygd i bakgrunn, robåt foran
Hilsen fra Hardanger	Fjordlandskap med tre båter, kai og sjøbod
Hilsen fra Odde	Bunadskledd kvinne i en karjol, Hotell Hardanger bak
Hilsen fra Ringerike	Tre menn nyter Kongens Utsikt
Hilsen fra Telemarken	Sluse, kanal

Serie 959

Tittel	Motiv
Hilsen fra Norge	Syv piker i bunad + en kone, ved fjorden
Hilsen fra Nordland	Svolvær
Hilsen fra Norge. Bryllup	Brudedefølge i et tun
Hilsen fra Hardanger	Tre piker i bunad foran en foss
Hilsen fra Sogn	Borgund stavkirke
Hilsen fra Sætersdalen	Bunadskledd familie foran et loft
Hilsen fra Norge	Hesjing med 6 piker, tre barn, en hest og vogn
Hilsen fra Hardanger	To piker, en med rive, den andre melker en geit
Hilsen fra Søndfjord	To bunadskleddede kvinner ved en fjord, takoverbygg
Hilsen fra Vøringfoss	Fossen og dalen med bro over elven
Hilsen fra Nordkap	Nordkapp og midnattssol
Hilsen fra Hardanger	Hilsen fra De Syv Søstre
Hilsen fra De Syv Søstre	Fossefallet

Når vi ser på listene er det flere spørsmål vi gjerne skulle ha svar på. Hvorfor akkurat disse motiver? Hvor fikk Eismann motivene fra? Er de samme motiver brukt av andre? Hvor ble kortene solgt/sendt? m.m. Vi har noen svar, men leserne kan kanskje hjelpe oss med flere.

Hvorfor ble motivene valgt ut?

Svaret er sannsynligvis avhengig av hvor du skulle selge kortene. Hvis kortene skal selges på turiststedene i Norge eller der turister ventes å komme på besøk, velger du ut de aktuelle stedene pluss en del andre «vakre» eller «interessante» motiver som du tror turister vil synes er verdt å kjøpe et kort av. De vakre motiver kan være fjord og fjellandskap og de interessante motiver kan være folkelivsbilder, høytidsdager med folk i bunad, spesielle bygninger eller bymotiver. Her er det mange muligheter og vi vet at tusenvis av kort ble produsert og fortsatt produseres til tross for at mange tror at postkortets tid er forbi.

Theodor Eismann trykte og solgte mange norske motiver og vi har ingen oversikt over hvor mange disse var eller hvor de ble solgt, men de to serier som er listet opp her inkluderer kort fra

steder som er vakre/typisk norsk eller har motiver som er interessante. Hvis disse kortene var tenkt for salg primært i utvandermiljøer i USA kan det tenkes at noen skulle vekke nostalgi, hjemlengsel eller bare vise hvor vakkert det var i «hjemlandet». Kortene ble også solgt i Norge og andre europeiske land uten at jeg kan si noe mer om distribusjonen. De fleste har «Hilsen fra» i tittelen og ikke «Greetings from». Kan vi si hvorfor det var slik? Jeg tror ikke det. Jeg tror at det var stedet og motivet som det viktigste. Vi ser at det er en overvekt av steder fra Vestlandet med noen få kort fra Nord-Norge og tre andre steder (Ringerike, Telemark og Setesdal).

Hvor kommer motivene fra?

Det er alltid vanskelig å si hvor en postkortutgiver henter sine motiver fra. Der utgiveren er et fotografisk firma eller har fotografer i sitt firma, er det sannsynlig at de henter motiver fra egne rekker. Noen ganger ser vi at fotografer som utgir kort også har kjøpt/lånt eller stjålet motiver fra andre fotografer. Det virker som det ikke var et godt nok system for opphavsbeskyttelse før mye senere, selv om det kan stå «Enerett» eller «Eneberettiget» på noen kort.

Jeg tror at jeg har identifisert de fleste fotografier som ble brukt av Eismann i begge serier med «Hilsen fra—kortene» og her skal vi se på disse og noen av de andre utgivere som brukte samme motivet. Kortet med samemotiv skal jeg komme tilbake til i et annet nummer av bladet fordi det har en lang historie. Men la oss ser på kortene i serien 958:

«Hilsen fra Norge. Kirkefærd»

Motivet er et tradisjonsrikt bondebryllup i Hardanger der brudefølget reiser med båt fram og tilbake til kirken. Alle er i sin finstas, kvinnene er i det som vi i dag kaller «bunader» mens mennene har hvite skjorter, vest og hatter. I den fremste båten ser vi så vidt bruden med krone, og foran i samme båt er det en spelemann med fele. Det er ti båter på fjorden og det ser ut som de skal legge til land. En mann på land holder i båten med bruden.

Det er tre utgaver (minst) av kortet, og de eksemplarer jeg har er litt forskjellige i fargetrykk. Tittelen er de samme typer i alle Eismanns serie med 958 og 959. Det er brukt både store og små bokstaver: «HILSEN FRA NORGE. KIRKEFÄRD» og «Hilsen fra Norge. Kirkefærd». Det

finnes en utgave av motivet uten tekst, udelt bakside og med serienummer T.E.L. Serie 860 8. Utgavene med tekst har delt bakside. Når teksten har store bokstaver står signaturen nederst til høyre og er enten «TH. E.L. S 958» eller kometlogoen og «Th. E.L. «Theochrom» Serie No 958 Printed in Germany». Når teksten har små bokstaver står signaturen nederste til venstre og er «Th. E.L., Serie 958»

Kortene som jeg har er postsendt mellom 1905 (udelt bakside) og 1909 (delt bakside). Original fotografiet av dette bondebryllupet ble tatt av den berømte Bergens/Hardanger-fotografen Knud Knudsen. Han kom fra Eitrheim i Sørfjorden, like utenfor Odda, og ble en av de fremste fotografer i Skandinavia. Størsteparten av hans samling er nå oppbevart ved Spesialsamlingene ved Universitetsbiblioteket i Bergen. Knudsen brukte kamera med glassplater og de fleste av hans beste fotografier finnes i to format: 16 x 22 og 21 x 27 cm. Dette fotoet heter «Brudfærd, Hardanger (Til Kirken)» og har nummer 9829 i 16 x 22 format. Fotoet er tatt på bryllupsdagen 10. juni 1898 da Ivar Jakobsen Eitrheim og Anne Håkonsdatter Espe er på vei til Odda kirke for å gifte seg. Knudsen var sannsynligvis i bryllupet siden han kom fra Eitrheim selv. I følge opplysningene som er kommet inn til Spesialsamlingene er spelemannen i båten Nils Tjoflått (se bildet under).

Fotoet ble solgt til turister i flere format og ble også gjengitt som illustrasjon i flere bøker. Eismann kan ha fått en kopi av originalen eller sett en reproduksjon. Jeg har tidligere trodd at postkortene var en fargelagt gjengivelse av originalfotoet, men Eismann eller noen i hans firma har manipulert fotoet. Det er en del endringer fra originalen. Det er noen småendringer i posisjonen til flere kvinner i båtene, en

paraply er fjernet fra en båt, og båtene til venstre er blitt flyttet på. Den underligste endring er hos spelemann Nils Tjoflått som på originalfotoet spiller på sin fele i båten, men hos Eismann sitter og holder på felen uten å spille på den. Man kan tenke seg at den ansatte hos Eismann ikke kunne se at Tjoflått spilte en fele i båten, men siden han holder en fele på postkortet kan ikke dette være forklaringen.

Det samme motivet er brukt på 3 andre postkort i min samling, alle med udelt bakside. Det ene er utgitt av Forlag K. Knudsen & Co., Bergen (se over) og dette er et svart/hvitt trykk av fotografiet med tittel «Brudfærd i Hardanger». Mittet & Co. utga et svart-hvitt kort med motivet. Kortet har No. 903. Mittet utga motivet i en annen serie som har vært omtalt i SoP tidligere (bl.a. SoP 66). Kortet har «M & C. 156» og er kolorert. Kan det være flere utgivere som har brukt K. Knudsens foto fra 1898?

Det finnes flere bryllupsfølger i båter som er avbildet på postkort. Noen er basert på Knudsens fotografier, mens andre er basert på fotografier tatt av ansatte i firmaet til James Valentine, Dundee. Det er lett å forstå at de var populære turistmotiver, og motiver som bl.a. utvandrete skandinaver ville kjøpe og sende.

«Hilsen fra Norge. Bryllup» eller «HILSEN FRA NORGE. BRYLLUP»

Dette kortet er også utgitt med de samme tre baksider og logoer som det forrige. Det er et typisk bonderomantisk motiv av et bryllup fotografert med enkelte gårdsbygninger, og med en fjord eller innsjø i bakgrunnen. Det er lett å forstå at kortet ble populært.

Originalfotoet av bryllupet er tatt av den kjente svenske fotografen Axel Lindahl og merkelig nok er det to Lindahl-fotografier med samme nummeret og samme bryllupet, men med litt forskjellige utforming. Fotoet har tittel «252 Hardanger, Brudedefølge. Rich. Andvord Eneret 1892. Axel Lindahl» Vi ser på fotografiet at samme Lindahl-motiv ble utgitt av fotograf Wilse med samme nummeret, 252. Wilse overtok mange av platene til Lindahl og mange av disse er nå i Wilse-samlingen ved Norsk Folkemuseum. Glassplaten til foto 252 er knust, men vi ser at motivet er det samme som Eismann brukte med en kone sittende ved siden av bruden. Brudens mor? Det finnes et annet nesten identisk motiv der alle står.

Rich. Andvord i Carl Johans Gade, Christiania var hovedagent for Lindahl i Norge, og han hadde solgt Lindahls fotografier siden 1887. Bryllupet som Lindahl fotograferte her er bryllupet mellom Torstein Oddmundsen Sandven og Margrethe Johannesdatter Skjeldås. Hun er kronebruden. De giftet seg i Ullensvang kirke 27. juni 1884 (fotografiet er feildatert til 1883 i bygdeboken). Det betyr at fotoet er tatt på Lindahls første store reise gjennom Norge i 1884. Nesten alle personene på bildet er blitt identifisert på et foto som finnes i Norges Vasskraft og Industrimuseum, Odda.

Vi vet at fotoet er tatt på gården Sandven med utsikt over Sandvensvannet mot Odda. Da Eismann trykte og solgte postkortet var det gått mer enn 20 år siden bryllupet.

Flere utgivere av postkort har brukt fotografiet til Lindahl uten at noen har oppgitt hvor de har fått det fra. Jeg har registrert følgende:

- «G.K.A.9 Hardanger, Brudedefølge. Norge» Udelt bakside utgitt av Granbergs Konstindustri Aktiebolag i Stockholm.

- «M & Co. 142 Brudedefølge i Hardanger Norge» Mittet
Med stående følge:

- «A.E.No. 5026 Hardanger. Brudedefølge» Udelt bakside. Utgitt av Axel Eliassons Konstforlag, Stockholm
- «A.E. No.5026. Norwegen. La Norwège. Hardanger, Brudedefølge» udelt bakside
- «Axel Eliassons Konstforlag Stockholm No 5026. Hardanger. Norway» udelt bakside
- «Hardanger. Brudedefølge» Nr. 738. H. Abel, Chr.a. Eneberettiget (!) 1907. Delt bakside
- «Oppi Nr. 1262 eller 1202. Norge Hardanger, Brudedefølge» Svart-hvitt delt bakside.
- Er det flere utgivere?

Axel Lindahls foto nummer «251 Hjemkomst fra Kirke» er av det samme brudedefølget tatt før de kom til gårdstunet. Dette motivet er også utgitt som postkort, men ikke av Eismann. Motivets vil være kjent for samlere, og jeg har tre utgaver av dette. To er utgitt av Axel Eliasson med nummeret 5047, og det siste er utgitt av Abel med nummer 741. Ingenting på disse kort forteller at det er et brudedefølge og at fotoet er tatt på Sandven. (+ et kort som er på vei).

«Hilsen fra Norge. Høstning»

Dette er kortet som jeg har færrest av, og ingen opplysning om det samme motivet utgitt av andre. Tittelen er trykt på en bred hvit stripe under bildet og på baksiden står det «Th.E.L. Serie 958». Originalfoto er tatt av Knud Knudsen og glassplatene

finnes i begge hans vanlige formater. Nummeret i storformat er 1364. Fotoet er tatt på gården Tokheim ved Odda der familien hadde kjøpt et bruk. Han tok flere fotoer samtidig og andre i serien er trykt som postkort av K. Knudsen Forlag. Det er flere postkort med høstning som motiv.

«HILSEN FRA NORDLAND» «Hilsen fra Nordland»

Begge disse kort har de vanlige baksider med logoer, men det er også et kort uten framsidetekst men med «Th.E.L. s. 958» på baksiden.

Motivet på kortene er basert på et originalfoto av Axel Lindahl fra 1885, «Nr. 1048 Nordland. Svartisen». Motivet var populært og ble brukt av flere utgivere. Det er vanskelig å si hvilket var det første, men det er flere kort med udelte baksider og dette motivet. Det er også et kartongkunstkort med motivet malt av Wilhelm Peters (se side 6), trykt av Kristiania Lith. Aktiebolag og utgitt av «N.J. Christiania». Det heter «Svartisen» og dette vil være kjent for mange. Jeg trodde at Peters hadde malt motivet på stedet, men nå er det tydelig at han har malt etter fotografiet av Lindahl. Mens Peters kun har to personer som raker gress i forgrunnen har originalfotoet 5 personer.

Kunstkortet malt av Peters ble også utgitt med delt bakside og utgiver «Eneret J.H.K. A.S Serie 2203». Ellers har jeg 5 kort med samme motiv som Eismannkortet:

1. P. Alstrup 32 Nordland Svartisen og Valentine)
2. Utstyrsmagasinet, Kr.a. 140 Nordland Svartisen
3. Mittet & Co. 671 Norge Svartisen
4. Mittet 26 Nordland Svartisen (farge)
5. G.H. 586 Nordland Svartisen

Fotografiet til Lindahl ble brukt i minst 30 år på postkort, men dette er langt i fra rekorden.

«HILSEN FRA GUDVANGEN» og «Hilsen fra Gudvangen»

Det er ikke forbausende at Eismann utga et postkort fra et av de mest berømte turiststeder i Norge – Gudvangen. Alle de store utgivere av postkort trykte kort fra fjorden ved Gudvangen. På noen ser vi utover fjorden mens vi på andre ser innover mot kaien og bebyggelsen. Eismann valgte et motiv fra land utover fjorden med kaien til venstre og to skip på fjorden. Det er et dramatisk landskap med høye fjell og skip på fjorden. Det er en hest og vogn i forgrunnen. Alle de fremste fotografer av turistmotiver tok fotoer i Gudvangen (Knudsen, Lindahl (Wilse) og Svanøe. Originalfotografiet til Eismanns postkort ble tatt av Axel Lindahl, sannsynligvis i 1889.

Det har nummer 2849 og tittel «Gudvangen ved Nærøyfjorden» og «Sogn. Gudvangen». Han tok flere fotoer samtidig og nr. 2850 viser et nærmere foto av skipet ved kaien. Skipene på fotoet er DS Fjalir ved kaien og DS Sirius på fjorden.

Når det var såpass mange motiver fra Gudvangen tilgjengelig for utgivere av postkort er det ikke overaskende at det var mange postkort som brukte akkurat dette fotoet av Lindahl. Men Axel Eliasson hadde brukte Lindahl-fotografier før og vi finner to postkort med motivet utgitt ca. 1904 og mer nummer 5014. Kortene ble derfor utgitt før kortet til Eismann. Vi hører gjerne fra lesere som kjenner til flere utgivere.

«HILSEN FRA NORD-FJORD» og «Hilsen fra Nordfjord»

Dette kort er et annet Eismann kort med et litt uvanlig motiv. Originalfotoet er også tatt av Axel Lindahl med tittel «Glomnæs i Opstryn 0900». Fotoet er tatt fra nærheten til Hjelle hotell ved Oppstrynsvatnet mot Oppstryn. K. Knudsen tok et foto ca. 1885 fra omtrent samme sted med tittel «Fosnæsbræen fra

Glomnæs, Nordfjord». Dette er også brukt som grunnlag for postkort. Lindahls motiv ble brukt av minst to andre postkortutgivere så vidt jeg kan se: «Nordfjord fra Opstryn. G.H.No. 1027 og «Fra Opstryn, Nordfjord» N.K. 331 (Narvesen Kioskkompagni).

«HILSEN FRA HARDANGER» og «Hilsen fra Hardanger»

Dette er et flott Eismann kort med en fjord, fjell og båter. Kortet er trykt med de vanlige baksider inklusiv komet-logoen. Originalfotoet som er brukt ble tatt av Axel Lindahl (og dermed Wilse) og heter «Sundal, Maurangerfjorden. No 3185 Hardanger Sundal» eller med variasjoner av dette. Fotoet har også «Rich. Andvord 1897» på enkelte utgaver og dette kan forvirre folk med hensyn til datering. Lindahl tok fotoet i 1889. En HSD lokalbåt ligger ved kaien, og like opp fra kaien er Sundal hotell.

Eismann ga ut et kort med tittel «Parti fra Sundal, Mauranger» med Th.E.L. 958» på baksiden. Foreløpig har jeg ikke funnet andre postkort med samme motiv.

«HILSEN FRA ODDA» og «Hilsen fra Odda»

Vi nærmer oss slutten på serie 958, bare 3 kort igjen. På mitt eksemplar av «HILSEN FRA ODDA» er teksten på framsiden nederst til venstre.

Originalfotoet til dette kortet er fra Axel Lindahls serie nr. 3198-3205, karjoler og stolkjerrer i Odda. Dette motivet er nr 3201 Odda Kariol. Det finnes flere fotoer fra samme sted, men tatt tidligere, bl.a. nr. «2439

Kaiser Wilhelms karjol.» Forskjellen mellom en stolkjerre og en karjol er at en stolkjerre har sete for to personer med skyssgutten sittende bak. Det er ingen fjæring så det er mindre behagelig enn en karjol med sitteplass for en.

På postkortet til Eismann er Hardanger Hotell i bakgrunnen. Det finnes mange postkort med disse kjøretøy, også avbildet i Odda, der fotografier av Lindahl og Knudsen er brukt som forlegg. En av de andre utgivere som solgte kort særlig til utvandrete nordmenn, var Scandinavian Imp. Company, Boston, Mass. De utga et kort med nr. 5088 (Axel Eliasson) som har tittel «Odda. Hardanger. Karjol. Norway». Dette er tatt samtidig som Lindahls nr. 3201 med har skyssgutten sittende bak og kvinnen uten hodeplagg.

«HILSEN FRA RINGERIKE» og «Hilsen fra Ringerike»

Jeg mangler «HILSEN FRA RINGERIKE» hvis noen kan hjelpe meg!

Motivet er det flotte utsiktspunktet i Hole kommune, vest for Kleivstua, som er kjent som «Kongens Utsikt» fordi Kong Karl Johan besøkte stedet i 1832. Utsiktsplatået er ca. 400 meter over havet. Utsiktsplatået ble forbedret med benker og rekkverk i 1880 og Axel Lindahl besøkte stedet i 1887. Hans foto har tittel «No. 1627 Ringerike. Fra Kongens Udsigt.» Det er også påført «Rich. Andvord. Eneret 1892».

Oscar Puschmann har fotografert utsikten fra samme ståstedet i 2011 for Norsk Folkemuseum. Motivet fra platået finnes på mange postkort og fotografier, men jeg har ikke funnet Lindahls forlegg brukt av andre enn Eismann.

«HILSEN FRA TELEMARKEN» og «Hilsen fra Telemarken»

Er dette et vellykket Eismann kort? Det er tydelig at mange ble trykt og solgt, både i USA og Europa. Kortet finnes med alle de vanlige baksider og numre, inklusiv komet-logoen.

Originalen er igjen et foto av Axel Lindahl med tittel «Thelemarken, Bandakkanal

Vrangfos sluser.» Jeg tror nummeret er enten 2900 eller 2903 og dateringen må være ca. 1889. Norsk Folkemuseum har ikke platen til dette. Lindahl besøkte kanalen flere ganger og tok foto som dette og nærmere både slusene og Vrangfoss. Dette er ikke hans beste motiv, men det passer bedre til et breddeformat postkort. Det illustrerer problemet som fotografene hadde dersom de ikke ventet til en båt kom gjennom slusene og «frisket» opp motivet. Motivet ble brukt av andre utgivere enn Eismann, men det var mange bedre foto av kanalen og slusene å velge mellom. Det er tre andre kort med samme motiv utgitt av «G.H.501» og «H.H. 501»

Så vidt jeg kan se er dette slutten på serie 958, men hvis leserne vet om flere vil vi selvsagt gjerne høre om dette.

Norske motiver utgitt av Theodor Eismann, Leipzig, Tyskland – del II

Av Christopher John Harris

Serie 959

I SoP 72 skrev jeg del 1 av en artikkel om norske motiver på postkort utgitt i Tyskland av Theodor Eismann. Kortene er meget vanlige, særlig i USA og en del Europeiske land. Det har vært antydning at de ble utgitt spesielt for salg utenom Norge, og de viser en rekke «turist-motiver» med «typiske» norske scener.

I del 1 skrev jeg om serie 958 med 12 motiver. Her skal vi se på serie 959 som har 13 motiver. Hvis leserne vet om flere vil vi gjerne høre fra dere. Jeg skal ikke gjenta de generelle opplysninger om skriften i tittelen, eller baksiden med signaturen, men går rett på kortene med opplysninger om forbildene og senere utgivelser.

Hilsen fra Norge

På baksiden står «Th.E.L. Serie 959» nederst til venstre. På den andre korttypen står det samme nederst til høyre.

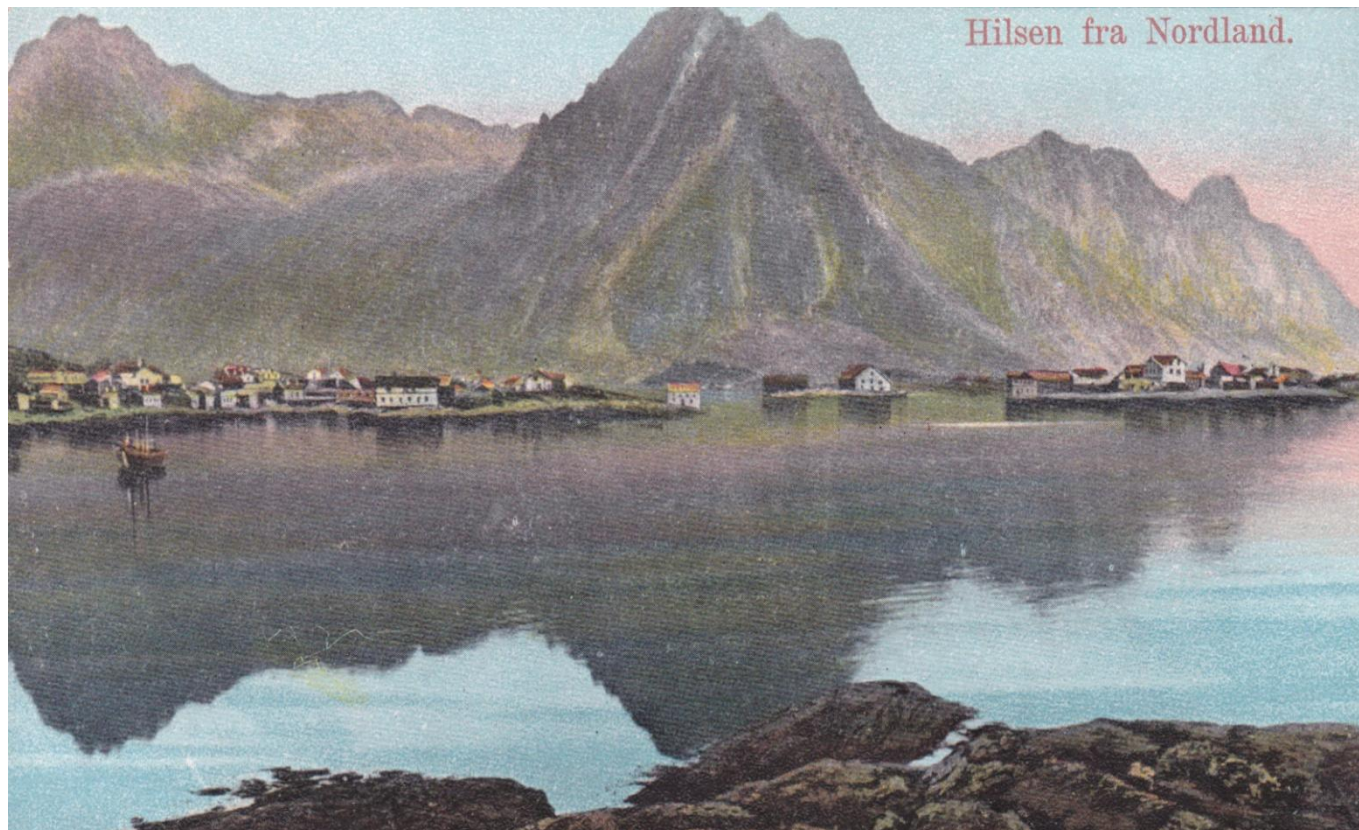
Motivet (over) er 7 bunadskledde piker og en kone. Konen bærer på en rose malt ambar og de står og sitter ved fjordkanten. Originalen er et foto tatt av Odda og Bergensfotografen K. Knudsen. Den 16 x 22 utgaven av fotografiet har nummer 8852 og tittelen er «Kone og Piger fra Hardanger». Fotografiet er lagt ut på internett av Spesialsamlingene ved Universitetet i Bergen (ubb-kk-ncx-0361).

Vi vet at Knud Knudsen kom fra Tokheim ved Odda og fotografiet er tatt ved Tokheim. Tre av kvinnene er blitt identifisert som Rakel Tokheim, Gurid Skare og Alette Grønsdal, og jeg tror at fotografiet er tatt ca. 1895. Jeg har ikke sett mer enn tre kopier av dette Eismann-kortet og alle tre har hatt problemer med fargetrykket. Alle er litt uskarpe. Jeg har heller ikke sett at andre utgivere har brukt akkurat dette motivet, men noen har brukt fotografier fra samme serie med

noen få av pikene/kone. Eismann har brukt dette som et folkedraktskort fra Norge mer enn et stedskort.

Hilsen fra Nordland og HILSEN FRA NORDLAND

Kortet (under) finnes i alle tre utgaver; stor og småskrift i tittel og med alle signaturer inklusiv komet-logoen på baksiden. Kortet er basert på et originalfotografi av Axel Lindahl: «2703 Nordland Svolvær, Lofoten. Rich Andvord Enerett 1892...Wilse/Axel Lindahl».7

Lindahl, i likhet med de øvrige yrkesfotografer, besøkte Lofoten flere ganger og dette fotografiet er tatt i 1889 eller 1890. Flere av hans fotografier fra disse besøkene er blitt brukt som postkort av andre utgivere. Det finnes også flere postkort med motiver fra omtrent samme standpunktet, men ofte med mer liv i forgrunnen: et skip, båt eller noen folk. Motivet til Lindahl er flott, men litt livløst. Jeg har ikke sett akkurat dette motivet brukt av andre utgivere enn Eismann. Har andre sett det brukt?

Hilsen fra Norge. Bryllup og HILSEN FRA NORGE. BRYLLUP

Kortet (t.h) finnes i alle utgaver med de vanlige baksider og signaturer.

Vi så at Eismann hadde et bryllupskort i serien 958 og nå har han brukt et annet bryllupsfoto i serien 959. Originalen er et foto av K. Knudsen,

«Brudedefølge i Hardanger» (nr. 2091 i 24 x 27 format – se ned.). Det finnes andre foto i samme serie, men med små variasjoner. Brudeparet er blitt identifisert som Oddmund Oddsen Løyning og Asgjerd Ingebrigtsdatter Grønsdal. De er fotografert på bryllupsdagen i Odda. De giftet seg 28.juni 1895 og bodde på Løyning, Odda. Dessverre døde bruden av tæring allerede 26. juni 1897 og Oddmund giftet seg opp igjen. Det er et tragisk postkort, utgitt vel 10 år etter at bruden, som er avbildet, døde.

Jeg har ikke funnet motivet brukt av andre postkortutgivere enn Eismann, men K. Knudsen & Co. utga et svart/hvit postkort før 1904 (t.h.) med en variant, fotografert samme dag. Den udelte baksiden er trykt på norsk og fransk. Kortet er «N0. 14 Brudedefølge i Hardanger. Forlag K. Knudsen & Co. Bergen.»

Bildet ser identisk ut som på kortet til Eismann, men et av barnene er annerledes. Det sies at brudedefølget står på gamletunet på Bygda, Odda, dvs. ganske sentralt i Odda. Det er i alle fall ikke fotografert på Løyning. Er dette et eksempel av fotografens ønske om å plassere et tradisjonelt brudedefølge i et gammelt pittoresk tun? Har Knudsen overtalt brudeparet å ta de få skritt fra kirken etter vielsen? Det var langt til Løyning forbi Låtefossen.

Hilsen fra Hardanger og HILSEN FRA HARDANGER

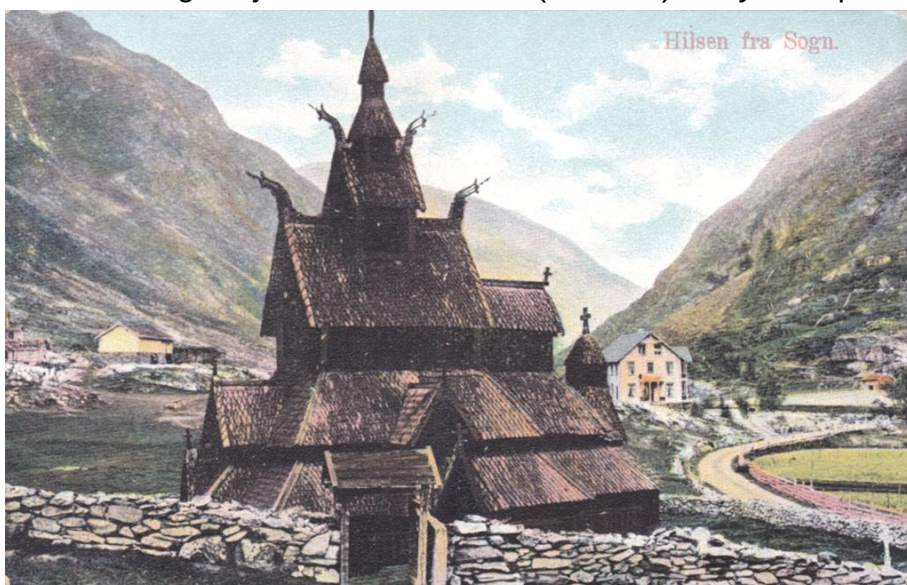
Med de vanlige baksider og nummereringer. Her ser vi (under) tre bunadskledde piker med en foss i bakgrunnen. Originalen er et foto av Axel Lindahl, «2449. Hardanger, Bondepiger ved Espelandsfos. Rich. Andvord Eneret 1892. Axel Lindahl». Fotoet er tatt på en tur til Hardanger enten i 1889 eller 1890. Det finnes to andre fotografier i samme serie, «2448. Hardanger. Bondepiger ved Laatefos» og «2450 Hardanger. Bondepiger ved Odda.»

Jeg har funnet motivet brukt på to andre postkort (er det flere?). Det er et kort, teknisk sett ikke et postkort, men et kort i serien med Trinks-Bildkarte utgitt i Leipzig. Serien er «Norwegen 3: Städte und Trachten. Mädchen vom Hardanger-Fjord. Bild 9». Kortet (over t.h.) er trykt i sepia.

Det andre kortet heter «Sæterpigen» og har delt bakside med nummer 11067. Ingen opplysninger om utgiver.

Hilsen fra Sogn og HILSEN FRA SOGN

Motivet (t.h.) er Borgund stavkirke som er et svært populært motiv på postkort beregnet for utenlandske og innenlandske turister. Nok en gang er originalen et foto av Axel Lindahl, «2313

Sogn. Borgund Stavkirke. Axel Lindahl 2313.» Fotoet (under) er også signert Wilse med samme numre. Dette er et av en serie foto tatt ved Borgund i 1889, etter kirken var blitt restaurert i 1870-årene.

Alle de profesjonelle fotografer, som arbeidet i Norge, besøkte Borgund og tok mange fotografier. Noen ble senere trykt som postkort. De viser stavkirken fotografert i begge retninger, og fra 1868 ser vi den nye Borgund kirke som ble bygget ved siden av stavkirken. På dette fotoet fra 1889 har Lindahl bevisst fått med et nytt trehus og veien forbi kirken. Huset er Kirkevolds Hotel (feilaktig datert til ca. 1916 i Fylkesleksikon for Sogn og Fjordane). Det er naturlig at Lindahl ønsket å ha med hotellet siden gjestene var blant de som ville kjøpe fotografiene som ble solgt her.

Den nye kjøreveien ble bygd i 1872 for å unngå den bratte og svingete Vindhellavegen. Veien, og det økende besøkstall til stavkirken, ga grunnlag for hotellet som senere ble kalt Borgunds Hotel. Det brente på 1950-tallet. Det kan være flere utgivere som har brukt foto nr. 2313 av Lindahl, men jeg har bare et kort utgitt av «K.L.A. nr.

123». Kortet er uten annen tekst.

Hilsen fra Sætersdalen og HILSEN FRA SÆTERSDALEN

Dette (forrige side) har de vanlige baksider og numre. Kortet viser 9 personer (flere i bunader) som står ved et gammelt tømret loft. Originalfotoet (t.h.) er tatt av K. Knudsen og finnes i flere format (13 x 18 nr. 9506, og 24 x 27 nr. 1855). Alle har tittel «Loft fra 1681 i Valle, Sætersdal.» Fotoet (under) er fra 1894 og er tatt nær Hallandsfossen. Dette er tydelig et middelalderloft som har fått en datering «1681» fordi årstallet er risset inn et eller annet sted, muligens i forbindelse med en restaurering eller ombygging. Jeg har ikke klart å identifisere hvor loftet står/stod – er det noen som kan hjelpe? Jeg har heller ikke sett motivet brukt av andre utgivere, og er veldig interessert å høre om andre har brukt motivet. Eismann selv har brukt motivet i en serie med norske kort.

Hilsen fra Hardanger og HILSEN FRA HARDANGER

Et nytt kort (under) med motiv fra gårdsarbeid. Her er en pike med rive mens en annen melker en geit. Det er hesjer i bakgrunnen. Originalen er et foto av Axel Lindahl, «1909 Hardanger. Melking af Gjed» Brukt også av Wilse med samme numre.

Vi har sett motivet brukt på flere andre fargelagte kort: Küenholdt nr. 1047, « Norge – Hardanger» fargelagt og postlagt i 1911, og på 3 forskjellige «G.H. No. 515» «Fra Hardanger». Mittet har brukt dette på et svart/hvit kort (under t.v.) «17/9. Eneret Mittet & Co. Norge Gjeten melkes». Mitt eksemplar er brukt i 1930. Mittet har utgitt samme motiv som nr 143 i en "turistserie" med samme tittel, og udelt bakside (under t.h.). Her i en håndkolorert utgave.

Hilsen fra Søndfjord og HILSEN FRA SØNDFJORD

Motivet (t.h.) viser to kvinner i bunader ved et bygg. Fjord og fjell i bakgrunnen. Originalen er et foto av Axel Lindahl, «Søndfjord. 2519 Piger fra Jølster». Det er flere foto i samme serie tatt ved Vassenden, Jølster. Det var alltid populært med folkedraktskort og her ser vi også deler av et tradisjonelt bygg ved sjøkanten – et slags naust. Det må ha vært litt av et arbeid å få til de riktige farger på draktene, og vi ser at det var ikke alltid det stemte, men stort sett er det bra.

Dette motivet har vært brukt av flere forleggere. Jeg har to kort utgitt av H. Abel, Christiania, «750. Søndfjord. Piger fra Jølster», det ene er datert 1904. Samme motivet er utgitt av Axel Eliassons Konstforlag, Stockholm med nummer 5053 (t.h.). Lindahl tok flere foto samtidig og med flere personer på samme sted. Andre utgivere i Skandinavia og USA utga kort fra serien og med tekst på både engelsk og fransk.

Hilsen fra Norge, HILSEN FRA NORGE og Hilsen fra Vöringfoss

Motivet (neste side) er Vöringsfossen og dalen inn til fossen med en gangbro i forgrunnen. Det finnes selvsagt mange postkort med Vöringsfossen som motiv, men originalen til dette er nok en gang et foto av Axel Lindahl «Nr. 2502 Hardanger Vöringfos». Dette var et av 8 kjente fotografier han tok i Hardanger i 1889/90. Wilse overtok

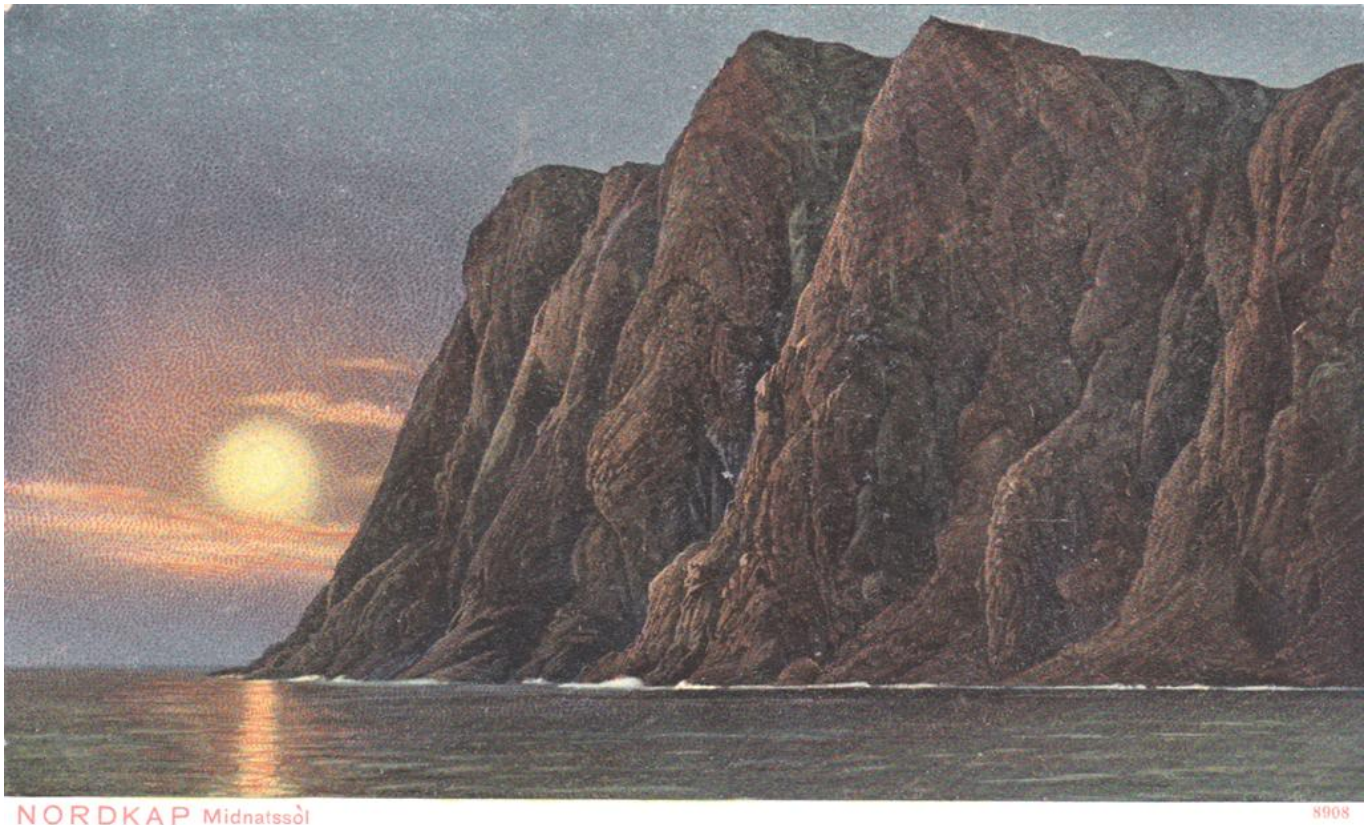

platen og utga samme motiv. Foto med nummeret 2503 har to personer på gangbroen. Er det flere kort med det samme motivet?

Hilsen fra Nordkap og HILSEN FRA NORDKAP

Motivet (under) er Nordkapp med solen – midnatssolen. Det er ingen skip eller noe annet på bildet. Flott natur, men er det bare meg som synes det er blant de mest kjedelige motiv som finnes på et norsk postkort? Jeg vet at jeg burde skjerpe meg.

Det finnes mange foto og postkort fra Nordkapp og mange er svært like. Vi må se på dønningene og bølgetoppene for å finne originalen til dette kortet (over). Er det Lindahl eller Knudsen eller en annen? Lindahl har tatt flere foto her på forskjellige tider. I dette tilfelle er originalen Axel Lindahls «Eneret 1892 2205 Finmark, Nordkap. Midnatssol.». Samme motiv er benyttet som vignett i "Hilsen fra Nordkap", (t.h.) sammen med bl.a. Domkirken i Trondheim, på et kort brukt i 1895.

Jeg skal ikke liste opp alle utgivere som har brukt fotoet som grunnlag for postkort. Jeg har 9 og det finnes sikkert flere. Mittet har brukt fotoet helt opp til 1950-årene, så vidt jeg kan se!

Hilsen fra Norge og HILSEN FRA HARDANGER

Begge postkortene (et av dem under t.v.) har et fellesmotiv – en pike og en kone ved fjordkanten. Konen bærer på en liten malt kiste. Originalen til dette er et K. Knudsen foto (under t.h.) som finnes i flere format. Jeg har 16 x 18 nr. 8858 «Kone og Pige fra Hardanger». Fotoet viser Knudsens slekt fra Tokheim og er tatt ca. 1888.

Jeg har ikke sett at motivet er blitt brukt av andre, men jeg kan ha tatt feil.

Hilsen fra De Syv Søstre

Originalen er «Axel Lindahl (under t.h). Rich. Andvord Eneret 1892 2015 Søndmøre. De Syv Søstre, Gejranger»

Mittet har utgitt dette motivet (2 varianter under) i mange år og utgaver. Det er lett å kjenne igjen hvis vi ser på robåten til høyre.

Dette er siste kort i serien som jeg kjenner til. Kortene til Eismann var svært populære, men vi mangler opplysninger om hvor mange som ble trykt og hvor de ble solgt. Kortene jeg har samlet ble hovedsakelig sendt i USA, Storbritannia og Norge, men også andre land i Europa.